

ДЕЙНОСТТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ОРГАН ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ (EFSA) ПО ОТНОШЕНИЕ ЗДРАВЕТО НА ПЧЕЛИТЕ

Abstract

Beekeeping is an ancient tradition, and bees are critically important in the environment, sustaining biodiversity by providing essential pollination for a wide range of crops and wild plants. They contribute to human health and wellbeing directly through the production of different food and dietary supplements. In view of the important ecological and economic value of bees, there is a need to monitor and maintain healthy bee stocks, not just locally or nationally, but globally. The majority of crops grown in the European Union depend on insect pollination. The activity of the European Food Safety Authority is directed to improve surveillance and to achieve consensus across the EU on the multifactorial causality for decline in bee numbers.

Пчеларството е една древна традиция и медоносните пчели са били отглеждани в Европа в продължение на хилядолетия. Пчелите са жизнено важни за околната среда, поради поддържане на биоразнообразието, чрез осигуряване на основното опрашване за широк спектър от култури и диворастящи видове. Те спомагат за доброто качество на живота на хората по директен начин, посредством производството на пчелен мед и други хранителни продукти, като Polen, восък за производството на храни, прополис за хранителните технологии и пчелно млечице, като хранителна добавка и инградиент в храните.

Организацията по храни и земеделие на Обединените нации (FAO) е оценила, че от 100 културни видове, които предоставят 90% от храната за световното население, 71 са опрашвани от пчелите. По-голямата част от културите, отглеждани в Европейския съюз зависят от опрашването от насекоми. Като се вземе пред вид есенциалната стойност на опрашването, глобалната му годишна монетарна стойност е била оценена на стотици милиони евро. Поради важната екологична и икономическа стойност на пчелите е налице необходимост от мониторинг и поддържане здравето на пчелните семейства, не само на местно и национално ниво, но в глобален мащаб. През последните 10 – 15 години, пчеларите съобщават за необичайно намаляване броя на пчелите и загуба на семейства, особено в страните от Западна Европа, включващи Франция, Белгия, Швейцария, Германия, ОК, Холандия, Италия и Испания.

Не е идентифицирана единична причина за намаляването на броя на пчелите, но са предположени редица възможни допринасящи за това фактори, действащи в комбинация или поотделно. Сред тях са влиянието на интензивното земеделие и

употребата на пестициди, гладуването и слабото хранене на пчелите, вируси, патогени и инвазивни видове, като акарът *Varroa (Varroa destructor)*, азиатският стършел (*Vespa velutina*), малкият кошерен бръмбар *Aethina tumida* и промени в околната среда (напр. загуба на местообитание).

През 2009 год. Европейският орган по безопасност на храните (EFSA) публикува доклад „Смъртност и наблюдение на пчелите в Европа“ (*Bee Mortality and Bee Surveillance in Europe*), който дава редица препоръки за подобряване наблюдението и постигане на споразумение в страните от Европейския съюз (ЕС), по отношение на многофакторната причина за намаляване броя на пчелите. Той е спомогнал за оформяне на стратегия на Европейската Комисия (ЕК), за справяне с намаляването на броя на пчелите в Европа, чрез изясняване ключовата комуникация по отношение здравето на медоносните пчели, публикувана през 2010 год.:

https://ec.europa.eu/food/animals/live_animals/bees_en

През февруари 2012 год., по искане на ЕК, отделът по пестицидите към EFSA преразгледа риска за пчелите от активната субстанция тиаметоксам в светлината на новите данни. Тиаметоксам е представител на неоникотиновата група инсектициди, които според някои проучвания са заподозрени като допринасящ фактор за загубата на пчелни семейства.

През юни 2012 год. Отдела по пестицидите направи изявление, по отношение на две публикации в сп. „Наука“ (Science), които предполагат връзка между неоникотиноидите и оцеляването на пчелните семейства. Първата публикация подчертава проучване, показващо, че медоносните пчели, изложени на сублетални дози от тиаметоксам, страдат от загуба на ориентационни умения и заключава, че често срещаните концентрации от тиаметоксам могат да допринесат за колапса на семейството. Второто проучване заключава, че имидаклоприд, друг неоникотиноид, може да увреди репродуктивното здраве на земните пчели. ЕК е поискала от EFSA да проучи дали дозите, използвани в изследванията са сравними с реалните дози, на които са изложени пчелите: Findings in recent studies investigating sub-lethal effects in bees of some neonicotinoids (<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/2752>).

EFSA е продължил своята работа в тази насока, чрез провеждането на оценка на риска от потенциалните ефекти от тиаметоксам, имидаклоприд и клотианидин върху пчелите. Оценка, публикувана през януари, 2013 год., обръщат особено внимание на острия и хроничен ефект върху оцеляването и развитието на пчелните колонии, като се взема пред вид ефекта върху пчелните ларви, както и върху поведението на пчелите - Conclusions on the peer review of the pesticide risk assessment for bees for the active substances clothianidin, imidacloprid, thiamethoxam:

<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/3066>;

<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/3068>;

<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/3067>.

През май 2013 год. EFSA представи оценка на риска за инсектицида фипронил, в която се обръща особено внимание на възможния остър, хроничен и сублетален ефект върху пчелите. По-късно през същия месец повече от 100 експерти по пчелите са участвали в научен колоквиум на EFSA, върху холистичния подход при оценката на риска от множество стресори върху пчелите: Conclusions on the peer review of the

гр. София, 1618, бул. ”Цар Борис III” № 136
www.corhv.government.bg, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

pesticide risk assessment for bees for the active substance fipronil (<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/3158>).

През юли 2013 год. EFSA е публикувал основен ръководен документ, относно оценката на риска от пестициди по отношение на медоносните пчели, земните и самотните пчели. Основата на тази дейност е поставена през април 2012 год., когато в панела по пестициди е публикувано становище, поставящо научната база за изготвяне на ръководство: Guidance on the risk assessment of plant protection products on bees *Apis mellifera* *Bombus* spp. and solitary bees (<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/3295>) и Scientific opinion on the science behind the development of a risk assessment of plant protection products on bees *Apis mellifera* *Bombus* spp. and solitary bees (<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/2668>).

През януари 2013 год., експерти от Панела на EFSA по здраве на животните публикуваха научно становище по отношение на риска от въвеждането и разпространението в ЕС на малкия кошерен бръмбар (*Aethina tumida*) и пчелния акар *Tropilaelaps*, посредством вноса от трети страни на живи пчели и пчелни продукти и от други продукти, като плодове и зеленчуци.

В съгласие със стратегията на EFSA, да извършва оценката на риска с оглед осигуряване на уместни съвети за управляващите риска, на чиято база те да вземат своите решения, органът по безопасност на храните постави през 2012 год. спешна задача на съответните отговорни отдели, да направят преглед на извършените текущи дейности от EFSA и от външни организации, по отношение на пчелите. Научният състав на EFSA публикува два доклада: първият, през 2012 год., (преглед на текущите дейности на органа и препоръки за това, как дейността да бъде продължена) и вторият, публикуван през март 2014 год., в сътрудничество с ЕК и ДЧ (държави членки), в който е разгледана работата по отношение оценката на риска за пчелите, извършвана в ЕС. В доклада са идентифицирани пропуските в знанията и е предложено извършването на изследвания, които да подпомогнат разработването на хармонизирана схема за оценка на риска за околната среда, по отношение на пчелите: Inventory of EFSA's on bees (<http://www.efsa.europa.eu/en/supporting/pub/en-358>) и Towards an integrated environmental risk assessment of multiple stressors on bees: review of research projects in Europe, knowledge gaps and recommendations (<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/3594>).

Източник: <http://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/bee-health>

Изготвил:

Д-р Ирена Богоева,
Дир-я ОРХВ, ЦОРХВ

01.09.2017 год.

Център за оценка на риска по хранителната верига

Център за оценка на риска по хранителната верига